

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

612

URAIA

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2003

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B na C** zenye jumla ya maswali **kumi na sita (16)**
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka katika kila sehemu **B na C.**
3. Sehemu A ina alama **arobaini (40)** na sehemu B na C zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Simu za mkononi na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A Alama 40

1 Fikiria shule moja ikipanga uchaguzi wa wanafunzi wa shule Eleza njia nne ambazo wanafunzi wanaweza kushiriki kwa uwajibikaji.

Wanafunzi wanaweza kushiriki kama wagombea kwa uwazi ambapo wanajitolea kufuata sheria za uchaguzi kuelezea mpango wao kwa wenzake bila kudanganya au kuingilia haki za wengine.

Wanafunzi wanaweza kushiriki kwa kupiga kura kwa heshima kuhakikisha wanachagua wagombea kwa misingi ya uadilifu bila kushawishi au kuhofu wengine.

Wanafunzi wanaweza kushiriki katika maandalizi ya uchaguzi kama kusaidia kuandaa vifaa vya kupigia kura au kupanga mikutano ya wagombea jambo linaloongeza uwajibikaji wa kila mmoja.

Wanafunzi wanaweza kuchunguza na kutoa maoni kwa wagombea kwa heshima kushiriki mijadala na kuhakikisha wanasimama kidete kwa maamuzi yao kwa heshima ya sheria na taratibu za shule.

2 Taja vipengele vinne vya Katiba vinavyohimiza uwajibikaji wa viongozi wa serikali na eleza kwa kifupi.

Kipengele cha uhuru wa vyombo vya habari kinahimiza uwajibikaji kwa kuruhusu vyombo vya habari kuchunguza shughuli za viongozi na kutoa ripoti kwa wananchi.

Kipengele cha uwazi wa fedha za umma kinahimiza uwajibikaji kwa kushauriana na kuonesha umma jinsi rasilimali zinavyotumika.

Kipengele cha haki ya wananchi kushirikiana katika maamuzi ya serikali kinahimiza viongozi kusikiliza wananchi na kutoa taarifa sahihi za utekelezaji wa miradi.

Kipengele cha uhusiano wa kisheria kinahimiza uwajibikaji kwa kuhakikisha viongozi wanatii sheria na wanashughulikia wananchi kwa haki.

3 Je nini madhara ya raia kushindwa kushirikiana na serikali katika mipango ya maendeleo Toa hoja nne.

Kushindwa kushirikiana kunasababisha miradi kushindikana kwani bila michango au maoni ya wananchi miradi inaweza kutekelezwa vibaya au kukosa mahitaji halisi ya jamii.

Kunapungua uwajibikaji wa viongozi kwa sababu wananchi hawawekei shinikizo au uangalizi jambo linalowafanya viongozi kutotimiza wajibu wao ipasavyo.

Kuna ongezeko la ufisadi au matumizi mabaya ya rasilimali kwani hakuna mashirika ya kijamii au wananchi kuangalia na kutoa ripoti.

Kuna hatari ya kutokua mshikamano wa kijamii kwani wananchi hawashirikii hali inayoweza kupelekea migogoro au ukosefu wa mshikamano katika jamii.

4 Andika mambo manne yanayohusiana na umuhimu wa heshima kati ya wazazi na watoto.

Heshima inasaidia kujenga uhusiano thabiti kati ya wazazi na watoto ikileta amani na urafiki wa karibu katika familia.

Inasaidia kuelewa majukumu ya kila mmoja ambapo watoto wanajua ni lini na jinsi ya kumheshimu mzazi na wazazi wanajua jinsi ya kuelekeza watoto bila kuwatukana.

Inachangia kukuza tabia njema kwa watoto kwani watoto wanapoheshimika wanajifunza heshima kwa wengine na hufanya maamuzi mema.

Inahimiza ushirikiano katika maamuzi ya familia ambapo heshima inawawezesha wazazi na watoto kushirikiana kikamilifu katika mipango na majukumu ya nyumbani.

5 Eleza faida nne za kushirikisha vijana katika shughuli za kijamii zinazolenga maendeleo ya jamii.

Kushirikisha vijana kunachangia kuendeleza ujuzi na uongozi kwani wanaposhirikishwa wanapata fursa ya kuongoza na kufanya maamuzi ya kijamii.

Kunasaidia kuimarisha mshikamano wa kijamii vijana wakishirikiana wanajifunza kushirikiana na kusaidiana hali inayoongeza mshikamano.

Kunachangia kufanikisha miradi ya maendeleo kwani nguvu mawazo mapya na ujasiri wa vijana huongeza ubunifu na ushindi wa miradi ya kijamii.

Kushirikisha vijana kunahimiza uhamasishaji wa ustawi wa jamii kwa kuwa wanashirikiana katika masuala ya elimu afya na usafi hali inayoongeza maendeleo ya jamii.

6 Fafanua uraia wa kidijitali na toa mifano miwili ya ushiriki wa raia kupitia teknolojia.

Uraia wa kidijitali ni ushirikiano wa raia katika masuala ya kijamii kisiasa na kiuchumi kwa kutumia teknolojia ya kidijitali kama mitandao ya kijamii programu za simu au tovuti za serikali.

Mfano wa kwanza wa ushiriki ni kura mtandaoni kwenye uchaguzi wa shule au jamii.

Mfano wa pili wa ushiriki ni kushiriki mijadala ya umma kupitia mitandao ya kijamii kama Twitter au WhatsApp.

7 Taja hoja nne zinazothibitisha mchango wa utamaduni wa jamii katika kuimarisha mshikamano wa taifa.

Utamaduni unachangia kuheshimiana miongoni mwa wananchi kwani mila na desturi zinawafundisha heshima na mshikamano.

Utamaduni husaidia kuunganisha jamii kwani sherehe michezo na desturi huwaleta pamoja watu wa asili tofauti.

Utamaduni unachangia uhusiano wa amani kwa kuwa kanuni za kijamii zinapunguza migogoro na kuhimiza kushirikiana.

Utamaduni husaidia kuendeleza fahari ya taifa kwa kuwa kila raia anajivunia utamaduni wake na kuheshimu wengine jambo linaloongeza mshikamano.

8 Eleza sifa nne za raia anayeheshimu haki za wengine katika jamii.

Raia huyu huheshimu sheria na taratibu kuhakikisha hawavunji haki za wengine.

Anapenda kusikiliza na kuelewa mawazo ya wengine bila kuwatukana au kuwapiga vita.

Anajali haki za kijamii na mali za wengine kwa kuhakikisha hawapotezi au kuharibu mali ya jirani.

Anashirikiana na wengine kwa heshima akihimiza ushirikiano wa pamoja katika jamii.

9 Toa hoja nne zinazonyesha hatari za ubaguzi wa rangi katika kazi za umma.

Ubaguzi unaweza kuongeza chuki na migogoro miongoni mwa wafanyakazi na jamii.

Unaweza kupunguza ufanisi wa kazi kwani wafanyakazi waliodhalilishwa hawatatii majukumu kwa bidii.

Unaweza kusababisha kutokuwa na mshikamano wa kijamii hali inayosababisha migogoro ya kijamii na kisiasa.

Ubaguzi wa rangi unaweza kupunguza heshima ya taasisi za umma kwani jamii inaweza kushindwa kuamini taasisi hizo.

10 Wanafunzi wanaweza kujifunza maadili mema kupitia michezo ya kuigiza Eleza faida nne za aina hii ya shughuli.

Michezo ya kuigiza inasaidia wanafunzi kuelewa maadili kwa vitendo kwa kuwa wanaigiza hali halisi na kufanya maamuzi sahihi.

Inachangia kujenga ujasiri na mawasiliano kwani wanafunzi huwasiliana na wengine bila woga.

Inasaidia kuimarisha mshikamano wa darasa kwa kuwa wanashirikiana kikundi kushirikiana na kushirikiana katika maamuzi.

Inachangia kufundisha heshima na uwajibikaji kwani wanafunzi huona matokeo ya vitendo vyake na kujifunza heshima kwa wengine.

SEHEMU B Alama 30

11 Chunguza shughuli tano zinazofanywa na mashirika yasiyo ya kiserikali ili kupunguza ufasadi katika mitaa.

Mashirika yasiyo ya kiserikali huchunguza miradi ya serikali na matumizi ya fedha kuhakikisha uwazi na uwajibikaji.

Hutoa elimu kwa wananchi kuhusu haki na wajibu kuhimiza kushirikiana katika kupunguza ufasadi.

Hufanya uchunguzi wa uwazi wa zabuni na malipo kuhakikisha hakuna rushwa katika ununuzi wa bidhaa au huduma.

Hushirikiana na serikali katika kutengeneza sera kutoa mapendekezo ya sheria na miongozo ya kupunguza ufasadi.

Hutoa ripoti na ushahidi kwa vyombo vya mamlaka kuhakikisha kwamba hatua zinachukuliwa dhidi ya watuhumiwa wa ufasadi.

12 Kwa hoja sita eleza jinsi vyombo vya habari vinaweza kusaidia kuongeza uwajibikaji wa wananchi.

Vyombo vya habari hutoa taarifa sahihi na za haraka kuhusu shughuli za serikali na viongozi.

Vinachunguza vitendo vya ufasadi na ukiukwaji wa sheria.

Vinahamasisha ushiriki wa wananchi katika maamuzi ya kijamii.

Vinatoa funzo kwa wananchi kuhusu haki na wajibu.

Vinadhibiti nguvu za viongozi kwa uwekaji wa uwazi na uwajibikaji.

Vinachangia kuimarisha demokrasia kwa kutoa jukwaa la mijadala na maoni ya wananchi.

13 Taja njia tano za raia kushiriki katika shughuli za kilimo cha umwagiliaji ili kuongeza mapato ya familia.

Raia wanaweza kushiriki kwenye maandalizi ya mradi kupanga miradi na kutoa maoni.

Wanaweza kutoa michango ya fedha au vifaa kusaidia ujenzi wa mfumo wa umwagiliaji.

Wanaweza kushiriki kazi za hiari kama kupanda mimea au kudumisha mitaro ya umwagiliaji.

Wanaweza kushirikiana na mashirika ya kijamii kuangalia matumizi sahihi ya rasilimali.

Wanaweza kufuatilia maendeleo ya miradi kuhakikisha malengo yanatimika na kutoa mapendekezo ya maboresho.

SEHEMU C Alama 30

14 Fafanua mambo matano ya kuzingatia mwalimu anapofundisha migogoro ya kijamii kwa wanafunzi.

Mwalimu anapaswa kuwa mfano wa utulivu na heshima kuonyesha njia sahihi za kutatua migogoro.

Anapaswa kusikiliza pande zote kabla ya kutoa maamuzi kuhakikisha usawa.

Anapaswa kutumia mbinu za amani na usuluhishi kama majadiliano na mazungumzo ya pande mbili.

Anapaswa kuheshimu tofauti za wanafunzi ikiwemo asili dini na hali ya kijamii.

Anapaswa kufundisha mbinu za kushirikiana na kushughulikia migogoro kwa heshima kuhimiza mshikamano wa darasa.

15 Chambua mbinu sita zinazosaidia kuongeza ushiriki wa wanafunzi darasani bila kutumia mtindo wa kawaida wa kufundisha.

Kutumia michezo ya kuigiza kunawafanya wanafunzi kushirikiana kwa vitendo na kuelewa maudhui.

Kutumia teknolojia na vifaa vya kuona kama video picha au ramani huongeza ushiriki na uelewa.

Kushirikisha mijadala na hoja za kikundi kuhamasisha wanafunzi kutoa maoni yao.

Kutumia miradi ya kikundi ambapo wanafunzi hufanya kazi pamoja kufanikisha lengo fulani.

Kutumia majaribio na mashindano madogo kuhimiza kushiriki kwa kila mwanafunzi.

Kutumia majibu ya haraka na maswali ya kisaikolojia kuamsha hamasa na kushirikisha kila mwanafunzi.

16 Eleza hoja sita zinazothibitisha umuhimu wa kujaribu zana za kufundishia kabla ya kuanza somo rasmi.

Kujaribu zana kunahakikisha zinafanya kazi vizuri na hazitapoteza muda wa somo.

Kunasaidia kubaini uelewa wa awali wa wanafunzi na kupanga mbinu bora za kufundisha.

Kunasaidia kurekebisha changamoto za kiufundi kama vifaa kuvunjika au programu kushindwa kufanya kazi.

Kunasaidia kupanga muda na rasilimali ipasavyo kuhakikisha somo linaendeshwa kwa urahisi.

Kunahimiza malengo ya somo kuwa wazi na yafanikishe kulingana na kiwango cha wanafunzi.

Kunasaidia kujenga uhakika na kuondoa hofu miongoni mwa wanafunzi kuhakikisha kila kitu kipo tayari kwa kushirikisha somo kikamilifu.